

УДК 378.4.091.212.3]:[001.891:174.7

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.15.008-012

ВАСЮТИНА Тетяна Миколаївна –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0253-1932>,
e-mail: t.m.vasyutina@npu.edu.ua

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ

ВАСЮТИНА Тетяна Миколаївна. ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ

Висвітлено узагальнене бачення наукових підходів до розв'язання означеної проблеми: філософсько-ціннісний, педагогічний, правовий, соціокультурний. У межах їх реалізації в процесі фахової підготовки студентів соціономічних спеціальностей звернено увагу на найпоширеніші види робіт, які сприяють формуванню академічної доброчесності здобувачів вищої освіти: практика академічного письма, кейс-аналіз, вправи на рефлексію виконання наукових досліджень у контексті навчально-наукової чи науково-дослідницької діяльності, вправи на усвідомлення групової відповідальності, систематичне проведення етичних дискусій, залученість до волонтерських і соціальних проєктів.

Ключові слова: майбутні фахівці соціономічних спеціальностей, спеціальність АЗ «Початкова освіта», академічна доброчесність в університетах, наукова робота студентів.

VASIUTINA Tetiana Nikolaevna. APPROACHES TO FOSTERING ACADEMIC INTEGRITY AMONG UNIVERSITY STUDENTS OF SOCIONOMIC SPECIALTIES

The article explores the theoretical and methodological foundations of fostering academic integrity among students of socionomic specialties at universities. It emphasizes that academic integrity is a key factor in ensuring the quality of education, shaping professional culture, and promoting the social responsibility of future specialists. For students in socionomic fields (teachers, psychologists, social workers, lawyers, etc.), adherence to the principles of honesty, transparency, and respect for intellectual property is not only an academic requirement but also a core element of professional identity, as their work is directly connected with the "human-to-human" sphere.

A review of scientific approaches to the problem of academic integrity (philosophical-value, pedagogical, legal, sociocultural) has been conducted, and the main directions of its development have been identified: institutional (internal quality assurance systems, monitoring and control), methodological (interactive technologies, training programs, practice-oriented tasks), and digital (ethical use of technology, prevention of new forms of violations).

The results of supervising students' research work over a span of 20 years demonstrate that academic integrity is a system-forming category that integrates regulatory, ethical, and professional dimensions of student training. The article stresses the need for further research aimed at creating effective systems of internal quality assurance in education, developing mechanisms for monitoring compliance with the principles of academic integrity at universities, and designing simulation models for cultivating students' skills in preventing academic misconduct.

Keywords: future specialists in socionomic specialties, specialty A3 «Primary Education», academic integrity in universities, students' research work.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна вища освіта в Україні функціонує в умовах глобалізації, цифровізації та воєнних викликів, що вимагає від університетів якісно нових підходів до підготовки студентів, зокрема соціономічних спеціальностей (педагогіка, психологія, соціальна робота, соціологія, менеджмент

соціокультурної діяльності тощо). Саме тому, однією з ключових засад є забезпечення академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як фундаментальної цінності освітнього середовища. У цьому зв'язку, академічна доброчесність передбачає дотримання норм чесності, відповідальності, прозорості та поваги до інтелектуальної

власності, що у підготовці майбутніх фахівців соціономічного профілю має особливе значення, адже їхня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з людьми, етикою взаємодії та суспільною довірою. Важливо відзначити дослідження Т. Тюльпи щодо провідних тенденцій професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, яка зауважує, що «окрім надання професійних знань, умінь і навичок, вона повинна бути спрямована на формування здатності до міжпрофесійної соціальної комунікації, до трансдисциплінарного синтезу знань, навичок командної роботи, орієнтування на поєднання фундаментальних досліджень з практичним розв'язанням проблем, постійний саморозвиток і самовдосконалення» [8, с. 90]. Саме тому, пріоритетним є визначення базових детермінантів академічної доброчесності в структурі фахової підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери, які би корелювалися з соціально-політичними та економічними реаліями в державі та вимогами до фахівців вказаного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя феномену академічної доброчесності ґрунтується на міждисциплінарних підходах і представлене як у низці нормативно-правових документів (Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про академічну доброчесність» (проект) (2022), проєкт «Plagiarism across Europe and Beyond» та ін.), так і в публікаціях провідних дослідників. Дефінітивний аналіз наявних матеріалів з проблеми дослідження у відкритих джерелах, свідчить, що її можна розглядати у декількох наукових векторах: філософсько-ціннісному, педагогічному, правовому та соціокультурному. Так, *філософсько-ціннісний* підхід розглядає академічну доброчесність як складову універсальних моральних засад, що формують культуру чесності та довіри в суспільстві (Н. Бордюг, І. Доценко [2], Л. Міроненко, С. Толочко [7]); *педагогічний підхід* визначає її як освітній принцип, що забезпечує якість підготовки фахівця через чесне виконання навчальних завдань, самостійність мислення та здатність до рефлексії (Л. Гачак-Величко, І. Іскерський [3], Т. Тюльпа [8], І. Сивоус [5]); *правовий підхід* закріплює поняття академічної доброчесності у нормативних документах (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», внутрішні кодекси / положення університетів), що регламентують академічну етику (О. Слободянюк, О. Залюбівська [6]); *соціокультурний підхід* пояснює академічну доброчесність як елемент культури університетського середовища, що виховує студен-

тів як громадян з високими етичними стандартами, сприяє формуванню рефлексивної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей (О. Булгакова [1], Д. Вихованець, Л. Кравчук, Т. Кадобний, В. Кульчицький [4] та інші).

Метою статті є характеристика теоретичних положень та методичних засад формування академічної доброчесності студентів соціономічних спеціальностей в університетах та окреслення практик, які забезпечують ефективність цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеризуючи теоретичні засади формування академічної доброчесності, висвітлені у дослідженнях численних учених, свідомі того, що це особистісне утворення у студентів соціономічних спеціальностей, яке повинно формуватися як комплексна характеристика, що поєднує когнітивний компонент (знання норм, принципів і видів академічної доброчесності / недоброчесності), мотиваційний (внутрішнє прагнення до чесного навчання, виконання навчальних та наукових завдань в контексті змісту фахової підготовки), ціннісно-світоглядний (усвідомлення етичної значущості оволодіння академічною доброчесністю як громадянина / громадянки зі свідомою та активною громадянською позицією) та поведінковий (практична реалізація у навчальній та науковій діяльності, в тому числі й при взаємодії з різними моделями штучного інтелекту). Все це реалізується в університетах України як через спеціально створені дисципліни («Академічна доброчесність та академічне письмо» (<https://bit.ly/3UTFoLO>), «Академічна доброчесність та професійна етика» (<https://bit.ly/45KhecQ>), «Академічна доброчесність і засоби протидії академічному плагіату» (<https://bit.ly/4mcGPQR>) тощо), так і наскрізно, через окремі теми / модулі, втілені у відповідні освітні компоненти в освітньо-професійні та освітньо-наукові програми підготовки фахівців соціономічних спеціальностей. Це, у свою чергу, є свідченням інтеграції принципів академічної доброчесності в освітні програми підготовки студентів і аспірантів та проявом методичних засад формування досліджуваної якості. У змісті фахової підготовки це проявляється через включення модулів з академічного письма, дослідницької етики, інформаційної культури у освітні компоненти; формування навчальних цілей ОК (тем / модулів), спрямованих на самостійність мислення і здатність до критичного аналізу; систематичне використання активних методів навчання (тренінги / семінари / вебінари з

етики наукової діяльності; аналіз кейсів академічної недоброчесності та пошук шляхів їх подолання; рольові ігри (наприклад, «Комісія з академічної етики університету»); застосування технологій розвитку критичного мислення (вправи з групи технологій опрацювання дискусійних питань на аналіз джерел інформації, визначення достовірності, навчання навичкам коректного цитування і роботи з бібліографічними менеджерами (APA, MLA, ДСТУ тощо).

Окреме наукове зацікавлення становить робота професорсько-викладацького складу та технічних центрів ЗВО у напрямі цифрової підтримки процесу роботи студентів над науковим дослідженням із дотриманням принципів академічної етики. Сюди відносять: використання систем перевірки текстів на плагіат, онлайн-курси з академічного письма, розробки електронних портфоліо студентів, аспірантів, викладачів. У цьому науковому векторі цінним є дослідження І. Сивоус, Л. Гачак-Величко з проблем запобігання академічним порушенням, з-поміж яких автори виокремлюють «застосування сучасних цифрових технологій для перевірки унікальності текстів, впровадження антиплагіатних систем, проведення інформаційно-просвітницької роботи серед студентів і викладачів, а також удосконалення механізмів контролю та підвищення відповідальності за недоброчесні практики» [5, с. 1].

Важливим кроком у декларуванні проблеми формування академічної доброчесності студентів соціономічних спеціальностей в університетах, є здійснення університетського контролю та системи підтримки. Сюди відносимо ухвалення «Кодексу академічної доброчесності», роботу етичних комісій (комісій з академічної етики) на базі факультетів / навчально-наукових інститутів, регулярні семінари та консультації для студентів і викладачів. Особливо дієвим вважаємо у цьому випадку онлайн курс для викладачів «Академічна доброчесність» (<https://bit.ly/3JWuJgW>), який, на нашу думку, мають пройти всі викладачі університетів.

Пошук ефективних шляхів впровадження принципів академічної етики у фахову підготовку здобувачів вищої освіти, зумовлений застосуванням певних форм, методів, навчальних технологій. Як звідчить аналіз робочих програм (силабусів) освітніх компонентів, пов'язаних з академічною етикою, які є у вільному доступі, можемо узагальнити, що найпоширенішими видами робіт є: *практика академічного письма* (написання есе, наукових тез чи статей, звітів з чітким дотриманням правил цитування (APA, MLA, ДСТУ),

колективне рецензування студентських робіт як свого курсу, так і молодших); *кейс-аналіз* (розгляд ситуацій, пов'язаних із плагіатом, фальсифікацією чи фабрикацією даних та вироблення правильних рішень); *вправи на рефлексію* (ведення щоденника академічної чесності, де студент / студентка фіксує труднощі та способи їх подолання); *виконання наукових досліджень у контексті навчально-наукової чи науково-дослідницької діяльності* (залучення студентів до досліджень на рівні курсових та кваліфікаційних робіт із подальшою публікацією результатів (тез конференцій, статей у наукових журналах тощо); навчання методології збору та аналізу даних без порушення етики); *вправи на усвідомлення групової відповідальності* (створення «кодексу академічної доброчесності групи», взаємний контроль і підтримка у процесі навчання); *систематичне проведення етичних дискусій* (наприклад, дебатів на тему: «Чи допустимі компроміси у науковій роботі?», обговорення міжнародних випадків академічних скандалів, зокрема, пов'язаних із ШІ у наукових дослідженнях); *залученість до волонтерських і соціальних проєктів* (добровільна участь студентів у громадському житті факультету як способу інтеграції принципів чесності та відповідальності в реальне життя («Діти – амбасадори зеленого відновлення: участь освітян у виставці до Всесвітнього дня охорони довкілля» (<https://bit.ly/4p2XdWA>), виставка «Весна – де ми стоїмо до кінця!» (<https://bit.ly/426WOZa>), «Тепло сердець майбутніх педагогів – на передову» (<https://bit.ly/4pgxaeK>) та інші).

З нашого особистого досвіду керівництва науковою роботою студентів спеціальності АЗ «Початкова освіта» УДУ імені Михайла Драгоманова можемо констатувати найбільшу ефективність практики академічного письма (написання тез для участі в конференціях, починаючи з 1-го курсу); проведення етичних дискусій під час роботи наукової проблемної групи, якою ми керуємо; виконання обов'язкових наукових досліджень в межах написання курсових робіт з фахових методик та науково-дослідницьку діяльність за індивідуальною науковою траєкторією. Як результат реалізації вказаних вище підходів до формування академічної етики студентів (філософсько-ціннісного, педагогічного, правового, соціокультурного), маємо 6 переможців Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з педагогіки і методик початкової освіти (2016 – 2024 рр), 6 лауреатів іменних та академічних стипендій Президента України та Верховної Ради України, понад 100 учасників наукових

конференцій різного статусу, про що укладено на сайті Педагогічного факультету (<https://pf.edu.edu.ua/>).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, формування академічної доброчесності студентів соціономічних спеціальностей є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до етичної професійної взаємодії та відповідальної громадянської позиції. Теоретико-методичні засади цього процесу ґрунтуються на ціннісних, педагогічних, правових та соціокультурних підходах, а реалізація відбувається через поєднання освітніх, тренінгових, цифрових та практичних методів та технологій, які формують у студентів не лише навички, а й стійку мотивацію до чесного навчання та професійної діяльності: академічне письмо, кейс-аналіз, рефлексія, наукові дослідження, групова відповідальність, етичні дискусії.

Аналіз практичного досвіду університетів дає підстави стверджувати, що досліджувана проблема потребує подальших наукових розвідок. Перспективними у цьому контексті видаються такі напрями роботи як: дослідження ефективності систем внутрішнього забезпечення якості освіти, механізмів моніторингу дотримання принципів академічної доброчесності в університетах; розроблення симуляційних моделей для розвитку у студентів умінь протидіяти академічним порушенням, аргументовано захищати власну позицію та працювати з джерелами інформації на засадах етичності й правдивості, в тому числі й запобігання порушенням у віртуальному просторі; вивчення можливостей належного стимулювання керівників студентських наукових досліджень, які посідають призові місця на різноманітних конкурсах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Булгакова О. Ю., Кримова Н. О., Савченко М. В. Роль освітнього середовища у формуванні рефлексивної компетентності фахівців соціономічних спеціальностей. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 12(26). С. 668–680. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19007>
2. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. Вип. 32 (1-2022). С. 31–42. URL: <https://elar.khmn.edu.ua/handle/123456789/16596>
3. Іскерський І. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій в умовах воєнного стану. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2024. № 2(12). С. 20–29. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315001](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315001)

4. Кравчук Л. В., Кульчицький В. Й., Кадобний Т. Б., Вихованець Д. В. Філософсько-етичні аспекти гуманології та академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі та їх завдання. Академічні візії. 2025. № 46. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2099>
5. Сивоус І. В., Гачак-Величко, Л. А. Академічна доброчесність як важливий елемент системи підвищення якості освіти. Академічні візії. 2025. № 43. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1926>
6. Слободянюк О., Залюбівська, О. Забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти крізь призму нормативно-правових документів. Академічні візії. 2025. № 39. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1676>
7. Толочко С. В., Бордюг Н. С. Міронець Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. Інноваційна педагогіка. 2023. № 2 (62). С. 25–32. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741867>
8. Тюльпа Т. Провідні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. Соціальна робота та психологія: освіта і наука. 2025. № 1. С. 187–191. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-15>

REFERENCES

1. Bulhakova, O. Yu., Krymova, N. O. & Savchenko M. V. (2023). Rol osvithnoho seredovyscha u formuvanni refleksyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei. [The role of the educational environment in the formation of reflective competence of specialists in socio-economic specialties].
2. Dotsenko, I. O. (2022). Akademichna dobrochesnist u systemi zabezpechennia yakosti osvity. [Academic integrity in the education quality assurance system].
3. Iskerskyi, I. (2024). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii v umovakh voiennoho stanu. [Features of professional training of future specialists in socio-economic professions in conditions of martial law].
4. Kravchuk, L. V., Kulchytskyi, V. Y., Kadobnyi, T. B., & Vykhovanets, D. V. (2025). Filosofske-etychni aspekty humanologii ta akademichnoi dobrochesnosti v osvitno-naukovomu prostori ta yikh zavdannia. [Philosophical and ethical aspects of humanology and academic integrity in the educational and scientific sphere and their tasks].
5. Syvovus, I. V., & Hachak-Velychko, L. A. (2025). Akademichna dobrochesnist yak vazhlyvyi element systemy pidvyshchennia yakosti osvity. [Academic integrity as an important element of the system for improving the quality of education].
6. Slobodianuk, O., & Zaliubivska, O. (2025). Zabezpechennia akademichnoi dobrochesnosti v zakladakh vyshchoi osvity kriz pryzmu normatyvno-pravovykh dokumentiv. [Ensuring academic integrity in higher education institutions through the prism of regulatory and legal documents].

7. Tolochko, S.V., Bordiuh, N.S. Mironets, L.P. (2023). *Akademichna dobrochesnist ta shuchnyi intelekt v osviti i naukovii diialnosti*. [Academic integrity and artificial intelligence in educational and scientific activities].
8. Tiulpa, T. (2025). *Providni tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei*. [Leading trends in the professional training of future specialists in socio-economic specialties].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАСЮТИНА Тетяна Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: академічна доброчесність здобувачів вищої освіти; формування фахових

компетентностей майбутніх учителів початкової школи; сучасна навчальна картографія, медіаресурси та цифрові освітні технології в роботі вчителя НУШ.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VASIUTINA Tetiana Nikolaevna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Primary Education and Innovative Pedagogy, Dragomanov Ukrainian State University.

Circle of scientific interests: academic integrity of higher education seekers; development of professional competencies of future primary school teachers; modern educational cartography, media resources, and digital educational technologies in the work of NUS teachers.

Стаття надійшла до редакції 1.08.2025 р.

УДК 37.005.3

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.15.012-016

ЗОРОЧКІНА Тетяна Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і спеціальної освіти

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6321-0852>

e-mail: zvezdochcina@vu.edu.ua

ТКАЧЕНКО Катерина Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової спеціальної освіти

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6811-0332>

e-mail: kateche007@vu.edu.ua

СКОРОМНА Маріанна Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

педагогічних технологій початкової освіти

Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4633-2484>

e-mail: Skoromna.MV@pdpu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ

ЗОРОЧКІНА Тетяна Сергіївна, ТКАЧЕНКО Катерина Олександрівна, СКОРОМНА Маріанна Володимирівна. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ

Проведення внутрішніх аудитів як основний елемент процесного управління освітньою організацією – вимога об'єктивної реальності. Управління освітньою організацією може бути ефективним лише тоді, коли воно усвідомлено націлене на управління процесами, що є основним змістом діяльності будь-якої організації за наявності у неї чітко визначених цілей.

Ключові слова: внутрішній аудит, освітня діяльність, заклад загальної середньої освіти, керівник, управління.